

Тетяна Ю. Назарова

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5734-876X

Віталій М. Линник

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна
ORCID ID: 0009-0007-6331-708X

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЯ ТА АНТИКРИЗОВІ МЕХАНІЗМИ

У статті досліджено трансформацію системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування України в умовах правового режиму воєнного стану, спричинену повномасштабним збройним вторгненням росії. Показано, що запроваджені централізаційні рішення, перерозподіл фіскальних повноважень на користь військових адміністрацій і деформація дохідної бази місцевих бюджетів зумовили глибоку інституційну суперечність між конституційно гарантованою фінансовою автономією громад і потребами кризового управління, а також формування виразної «воєнної асиметрії» між прифронтовими, деокупованими та приймаючими громадами. На основі узагальнення наукових підходів і практики 2022–2024 років обґрунтовано необхідність переходу від фрагментарного використання антикризових інструментів до цілісної інституційної архітектури фінансового забезпечення, адаптованої до умов активної фази війни та повоєнного відновлення. Запропоновано формалізовану типологію антикризових механізмів за джерелом ресурсів, тривалістю застосування, ступенем обмеження бюджетної автономії та рівнем інституційної відповідальності, що дозволяє систематизувати внутрішньобюджетні, зовнішньодонорські та квазіринкові інструменти. Сформовано концептуальну модель інтегрального «воєнного коефіцієнта» фінансової стійкості громад, який враховує близькість до зони бойових дій, масштаби руйнувань, демографічне навантаження, втрату власних доходів і структуру безпекових видатків, та може бути використаний як коригувальний параметр у формулах горизонтального бюджетного вирівнювання. Операціоналізовано поняття фінансової стійкості громади в умовах війни як динамічної адаптивної здатності, що охоплює виміри абсорбції, адаптації, відновлення та трансформації, і запропоновано систему індикаторів для її вимірювання. Доведено, що стратегічним орієнтиром реформування місцевих фінансів має стати трансформація тимчасових кризових рішень у сталі інструменти фінансової архітектури повоєнного відновлення із гармонізацією стандартів звітності та бюджетного планування з вимогами Європейського Союзу.

Ключові слова місьцеве самоврядування; місцеві фінанси; воєнний стан; фінансова стійкість громад; антикризові механізми; бюджетна децентралізація; міжбюджетні трансфери; «воєнна асиметрія»; «воєнний коефіцієнт»; інституційна архітектура місцевих фінансів.